

לשון הברכות

והוא מלשון ברכות המים. ויש בענין הברכות סוד עמוק יבינה מי שזיכה הש"י אותם לעמוד בסוד התורה. ואמנם גם עליהם מבואר. כי הברכה והתוספת הברכה יר' מב' צדדין פעמים מצד המקבל ופעמים מצד הנותן והמשיפע ברכותיו. והמשל בזה כמלך הנותן ומשיפע מטובו לעבדיו שנראית הברכה לעבדיו מצד שנתרבו וניתוסף שהיו חסרים ונתמלאו. אבל המלך כבר נודע שהוא יש לו כמה שנתן והיטיב ואין נראה בו התוספת והריבוי. ואמנם אם היה המלך משיפע תמיד ומספיק בלי הפסק מתנות גדולות לחיילות המרובות באמת יראה שהוא בעצמו מתברך עד שאינו פוסק אפילו רגע מהספיק כל חיילותיו הגדולות ההם. ולא שהמלך יהא מתרבה ממקום אחר ומקבל ברכה ותוספת ממי שהוא גדול ממנו שמספיק לו רק שהכל מברכין אותו ר"ל נותנין הברכה ומוזים שהוא אדון כל אותה הברכה ואוצרות טובו לא יכזבו לעולם. וכל שהוא מוסיף בטובו יוסיפו הכל להכיר וידעו כי אין לברכתו שיעור וערך ולא הפסק. ואילו היו עבדיו מקטינין אותו והיה פוסק להיטיב להם ידעו ויחשבו עבדיו שלא הכירו בגדולת המלך ולא הרגישו שסבה מהם שאוצרתיהן חסרים מכמות שהיו ואינו כן. אלא הם סבה ולא מצד המלך וככה ענין הברכות שאנו מודים לפניו על מזונותיו ועל טובות המגיעות לנו מאתו ית' ומתפללים שיתמיד טובו לברכותיו כדי שידעו הכל שהוא ברוך. וכאומר ברוך ומבורך בפי כל הנשמה. והוא כאומר אותי עזבו מקור מים חיים את ה' שמקור מים חיים מימיו ממנו הם לא יפסקו מימיו בלתי שיצטרך האדם לאסוף עליהם כאשר יאספו בבורות. וכענין זה תמצא עוד יותר מתמיה לפי מה שאתה שואל. והוא אומר יתגדל ויתרומם ויתנשא. כי ברוך אפשר שהיינו יכולין לומר שהוא תואר לומר כלול מכל הברכות ומה מצא הלשון לומר יתרומם ויתנשא לעיני הכל, במעשיו ובנפלאותיו בברכותיו עד שיכירו הכל שהוא המרומם והמתנשא לכל ראש מבורך. וכאשר אמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים. ואומר והתגדלתי והתקדשתי וכו'. ואומר עתה אנשא. והנה אומרנו הכל ירוממוך סלה יוצר הכל. וכאלה רבים. וגם הוא רוצה שיתפללו לפניו חסידיו להרבות טובותיו על בריותיו ושלא יגרמו חטאתם לחסר טובותיו מהם. והוא שאמר ז"ל בברכות (פ"ק דף ז:) א"ל ישמעאל בני ברכני. אמר לפניו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותך ותכנס עם בניך לפניו מן השורה (ועיין בס"י הקודם).

שו"ת הרשב"א חלק ה סימן ג

וכבר רמזתי לך ענין הברכות באומרנו ברוך אתה יתברך ויתרומם. ואמר דוד הע"ה =המלך עליו השלום= ברוך אתה ה' למדני חוקיך. ואפי' אם יש בענין סוד עמוק כבר קרבת לך הענין הזה במה שאפשר אצלי לקרב לפי ק"ד =קוצר דעתי=. ומה יקשה לך יותר ממה שאתה רואה בכתוב כי בו בחר ה' לשרתו ולברך בשמו. ואמר וברכת את ה' אלהיך. גם ידעת מ"ש (בפ"ק דברכות דף ז ע"א) אמ"ל =אמר ליה= הקדוש ברוך הוא לר' ישמעאל ברכני בני. ואם היה בענין הברכה שאמ"ל יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותכנס עם בניך לפניו משורת הדין. וכבר אמרו (בחולין דף ס ע"ב) שהקב"ה מתאוה לתפלתן של ישראל. וכך היא המדה שהשי"ת כך חייבה חכמתו שע"י תפלת חסידיו וברכותיהם יתרצה ויתרבה טובו למברכיו ומכירי טובו. כן הוא הענין לפי דעתי אף על פי שיש פנימי זולת זה לאשר זיכה אותו השם ית' להתבונן בס' תורתו.

ג. נפש החיים שער ב פרק ב

והענין כי מלת ברוך. אינו לשון תהלה ושבח כמו ששומה בפי ההמון. שהרי כשאמר לר"י ישמעאל בני ברכני לא אמר שם שום שבח בברכתו אלא תפלה ובקשת רחמים. וכן בב"מ (ק"י ד א') אמרינן וברכך יצא הקדש שא"צ ברכה. ופריך הש"ס ולא והא כתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' כו'. אבל האמת כי ברוך פירושו לשון תוספת וריבוי וכענין קח נא את ברכתי גו'. וברך את לחמך. וברך פרי בטנך וגו'. והרבה כיוצא במקרא. שא"א לפרשם

א. ספר החינוך פרשת עקב מצוה תל

משרשי המצוה. הקדמה. הלא הגדתי לך בני במה שקדם כי לשם ברוך הוא כל הכבוד וההוד וכל הטוב וכל החכמה וכל היכולת וכל הברכה, ודברי בן אדם וכל מעשהו אם טוב ואם רע לא יוסיף ולא יגרע, על כן צריך אתה להבחין כי באמרנו תמיד בברכות ברוך אתה השם, או יתברך, אין המשמעות לפי הדומה להוסיף ברכה במי שאינו צריך לשום תוספת חלילה, כי הוא האדון על הכל, וכל הברכות הוא מחדש אותן וממציאן מאין, ומשיפע מהן שפע רב באשר תהיה שם רצונו הטוב. על כן צריכין אנו לחפש כוונת הענין מהו, ולא נוציא זמננו במה שהעסק בו תמיד מבלי הבנה בו כלל. ואני המעורר אין מחשבתי שישגי שכלי אפילו כטפה מן הים באמתת הענין, כי כבר הוגד לי ושמעתי מפי חכמים כי יש בדברים אלה יסודות חזקים וסודות נפלאים, וידועים חכמי התורה לתלמידיהם כשהם נבונים וכשרים ובכל מעשיהם נאים. אבל רוב חפצי להשיג בזה קצת טעם ושיאני לדבר בו, ואולי היתה טובה השתיקה, אבל האהבה תקלקל השורה. ידוע הדבר ומפורסם כי השם ברוך הוא פועל כל הנמצא, וברא האדם והשליטו על הארץ ועל כל אשר בה, וממדותיו ברוך הוא שהוא רב חסד והוא חפץ בטובת בריותיו ורוצה להיותן ראויין וזכאין לקבל טובה מאתו, וזה באמת משלמותו ברוך הוא, כי לא יקרא שלם בטובה רק מי שהוא מטיב לאחרים זולתו, אין ספק בזה לכל בן דעת. ואחר הסכמה זו שידענו בחיוב מרוב שלמות טובו שחפצו להריק עלינו מברכתו, נאמר שענין הברכה שאנו אומרים לפניו אינו רק הזכרה לעורר נפשנו בדברי פינו, כי הוא המבורך ומבורך יכול כל הטובות, ומתוך ההתעוררות הטובה הזה בנפשנו ויחוד מחשבתנו להודות אליו שכל הטובות כלולות בו והוא המלך עליהם לשלחם על כל אשר יחפוץ, אנו זוכים במעשה הטוב הזה להמשיך עלינו מברכותיו. ואחר הזכרה והודאה זו לפניו אנו מבקשים ממנו מה שאנו צריכים דעת או סליחה לעוונותינו או רפואה או עושר וכל דבר. וכן אחר הבקשה ממנו אנו חוזרים ומודים אליו בזה לומר כי ממנו יבוא אלינו, וזהו פתיחה וחתומה של ברכות, פן נחשב כעבד שנטל פרס מרבו והולך לו בלא רשות כמתגבב. ונמצא לפי הנחת טעם זה, שיהיה ברוך תואר, כלומר הודאה אליו כי הוא כולל כל הברכות. ובלשון יתברך שאנו מזכירין תמיד שהוא מהתפעל, נאמר שהכוונה בו שאנחנו מתחננין אליו שיהי רצון מלפניו לסבב לב בריותיו להיות נכון לפניו שיודו הכל אליו ובו יתהללו, וזהו פירוש יתברך, כלומר יהי רצון מלפניך שכל בני העולם יהיו מיחסים הברכה אליך ומודים כי ממך תתפשט בכל, ועם הודאת הכל בזה תנוח ברכתו בעולם ויושלם חפצו שהוא חפץ להיטיב כמו שאמרנו, ותשלום החפץ תכלית כל המבוקש. והנה מצאנו קצת טעם אף בלשון יתברך המתמיה. ומן השורש הזה הוא מה שאמרנו זכרונם לברכה [חולין ס' ע"ב] שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים, לומר שחפצו שיעשו פעולה שיזכו בה לפניו וימשיכו עליהם מטובו כי חפץ חסד הוא, ולתת עליהם מברכתו מרוב שלמותו כמו שכתבנו. וזהו השורש הגדול לכל אשר יעשה האדם טוב בעולם הזה, שזה שכרו מאת השם שמשלים חפצו באשר הוא רוצה בטובתן של בריות.

ומן השורש הזה שאמרתי שהזכרת ברוך היא הודאה לפניו על הברכות שהן לו, ושצריך להודות אליו בזה בתחילת השאלה ובסופה לבל יהי כעבד שנטל פרס מאת רבו והלך בלא רשות, יצאו לפי דעתי החילוקין שקבעו לנו רבותינו זכרונם לברכה [ברכות י"א ע"א] בענין הברכות, שיש מהן פותחות בברוך וחותמות גם כן בברוך, ויש חותמות ולא פותחות, ויש פותחות ולא חותמות.

ב. שו"ת הרשב"א חלק ה סימן נא

החכם השלם שאלת מהו ענין הברכות, שהברכה תוספת טובה ומה יוסיף עבד לאדוניו, באמת לשון ברכה תוספת וריבוי הוא

לשון תהלה ושבח אלא לשון תוספת ורבו. ובזוהר אמר בכ"מ לאמשכא ברכאן כו'. לארקא ברכאן לאוסופי ברכאן. תוספת רבויא דברכאן כו' וע' ברע"מ ריש פ' עקב ע"א וע"ב שברוך אתה הוי"ה פי' כמשמעו לאמשכא ולארקא חיינן ממקורא דחיי לשמי' דקב"ה קדישא כו'. וכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. ואינון ברכאן אריק ב"ב באינון מלין כו' ע"ש באורך. וכ"כ בפע"ח שער הקדישים פ"א ז"ל סוד ברוך בכל מיני רבויין. וכ"ה שם סוף שער הבריאה וספ"ב משער העמידה וברישי פ"ג שם ובשער השבת ריש פי"ב ובשער תפלת ר"ה פ"ג ע"ש וכ"כ הרשב"א ז"ל בענין ישמעאל בני ברכני ע"ש:

אמנם ענין הברכה לו ית"ש. אין הכוונה לעצמות אדון יחיד ב"ה כביכול. חלילה וחלילה. כי הוא מרומם מעל כל ברכה. אבל הענין כמ"ש בזו"ד דקב"ה סתים וגליא. כי עצמות א"ס ב"ה סתים מכל סתימין ואין לכלותו ח"ו בשום שם כלל אפילו בשם הוי"ה ב"ה ואפי' בקוצו של יו"ד דבי'. (ואף גם מה שבז"ה הק מונה ית' בשם אין סוף איננו כנוי עליו ית"ש אלא הכוונה על השגתנו אותו מצד כחות הנשפעים מאתו בהתחברותו ברצונו להעלמות. ולזאת כנוהו א"ס ולא אין ראשית. כי באמת מצד עצמותו ית"ש אין לו לא סוף ולא ראשית. רק מצד השגתנו כחותיו ית'. הלא כל השגתנו הוא רק ראשית. אבל אין סוף להגיע בהשגה להשיג את כחותיו ית' הנשפעים) ומה שמושג אצלינו קצת ואנו מכניס ומתארים כמה תארים ושמות וכנויים ומדות. כמו שמצינום בתורה ובכל מטבע התפלה. כולם הם רק מצד התחברותו יתברך אל העולמות והכחות מעת הבריאה. להעמידם ולהחיותם ולהנהיגם כרצונו ית"ש. (והם אשר קראום בשם השתלשלות הספירות). ולפי כל שנויי פרטי סדרי ההנהגה שמשתלשל ונמשך לזה העולם אם לדין. אם לחסד. אם לרחמים. על ידי כחות העליונים והתמזגותם. משתנים השמות והכנויים והתארים. שכלל ענין פרטי מסדרי ההנהגה מיוחד לו כנוי ושם פרטי שכן מורים פירושה של כל התארים. שהם מצד הכחות הברואים כמו רחום וחנון פי' רחמנות וחינה על הברואי'. ואפי' השם העצם המיוחד הוי"ה ב"ה. לא על עצמותו יתברך לבד אנו מיחדים לו. אלא מצד התחברותו יתברך עם העולמות. כפירושו היה והוא ויהיה ומהוה הכל. ר"ל הוא יתברך מתחבר ברצונו להעולם' להוום ולקיימ' כל רגע. וז"ש האריז"ל בלשונו הקד' הובא בהקדמת פע"ח. שכל הכנויים והשמות הם שמו' העצמו' המתפשטים בספירות וע"ש:

נפש החיים שער ב פרק ג

ולכן קבעו אנשי כנה"ג הנוסח של כל ברכות המצות בלשון נוכח ונסתר. תחלתם ברוך אתה הוא לשון נוכח. ומסיימים אשר קדשנו כו' וצונו לשון נסתר. שמצד התחברותו יתברך ברצונו אל העולמות שעי"ז יש לנו קצת השגה כל דהו. אנו מדברים לנוכח ברוך אתה ה' כו'. כי העולמות הם הצריכים לענין התוספת ורבויה ברכה מעצמותו ית' המתחבר אליהם וזהו מלך העולם כמ"ש ברע"מ הנ"ל כד נחית לאמלכא עלייהו ויתפשט על ברין כו' והמצווה אותנו ומקדשנו הוא עצמותו ית' א"ס ב"ה לבדו הסתום מכל סתימין. לכן תקנו בלשון נסתר אשר קדשנו וצונו:

נפש החיים שער ב פרק ד

וטעמו של דבר שנכלל בכל ברכה ב' הבחי' הנ"ל כי יסוד פנת אמונתנו הק'. שכל מגמת כוונת לבנו בכל הברכו' והתפלות ובקשו'. אך רק ליחודו של עולם אדון יחיד א"ס ב"ה. אמנם לא שאנו מדברים אליו כביכול על עצמותו ית' לבד בבחי' היותו מופשט ומופרש כביכול לגמרי מהעולמו' כענין שהיה קודם הבריאה דא"כ איך נתארהו ח"ו בכל ברכותינו ותפלותינו בשום שם וכנוי בעולם כלל. וגם דאם לא מצד שהראנו יתברך שרצונו להתחבר להעולמות ולאמלכא על ברין כפום ועבדיהו. לא היינו רשאים כלל להתפלל לעצמותו יתברך

שיתחבר. להעולמות ולאשגחא על ברין. ולכן מקדימין אנחנו לומר אתה ה' מלך העולם. פי' אחר שרצונך היה להוות העולמות ולהתחבר אליהם לאמלכא עליהו. לזאת בקשתנו שיתב' מקור הרצון לאמלכא כן לעלמין. וגם שלפי בחינת עצמותו ית' בלתי התחברותו אל העולמות אין מקום לתורה ומצות כלל. וע"ז נאמר (איוב ל"ה) אם חטאת מה תפעל בו וגו' אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח וכן כתיב (משלי ט') אם חכמת חכמת לך. כי לעצמות אדון כל ב"ה. כל מעשה האדם הטובה היא אם רעה איננה נוגע לו בעצם כלל ח"ו. והוא מאמרם ז"ל בב"ר ריש פ' מ"ד אמרת ה' צרופה גו' אמר רב לא נתנו המצות אלא לצרף כו' וכי מה אכפת לי' להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף כו'. וכ"ה בתנחומא פ' שמיני בפסוק זאת החיה כו'. ובמדרש תהלים מזמור י"ח ע"ש. ובתיקונים ת"ע ק"ל סוף ע"א עלית העלות מתעלה על כולא איהו בריך לכלא ולא צריך איהו ברכאן מאחרא דלית עלי' מאן דאשפע לי' הה"ד ומרומם על כל ברכה ותהלה:

אלא שכל כוונת לבנו בכל הברכו' והתפלות צריך שתהי' לעצמות א"ס ב"ה מצד התחברו כרצונו יתברך אל העולמות שמצדם הם כל התוארים והשמות מתחלפים לפעול ולהמשיך בהם אור ושפעת קדושה מעצמותו יתברך כפי התעוררות המגיע אליהם ממעשי האדם של כל איש מעם סגולה. אם בחסד. אם במשפט. אם בצדקה. אם ברחמים. המעט ואם רב. ככה הוא ע"ז האופן והשעור בדקדוק עצום במדה ובמשקל ענין התחברותו יתברך אל הכחות והעולמות לשנות סדר התקשרותם להמשכת שפעת אורם. וכל פרטי הנהגתם. אם לדין ורוגז. אם לחסד ורחמים. וגם שיעור הדין והחסד המעט ואם רב: ז"ש בהמאמרים הנ"ל שלא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות הינו שצורך גדול המה לצרף ולזקק להפרי' הסיגים מכל הכחו' והעולמות הברואים יתצרף ויתלבן וג"כ במשמע לצרף היינו לחבר ולקשר כל הכחות והעולמות הברואים מתוקנים ומסודרי' כפי הכוונה והרצון העליון ב"ה וממילא גם בית ישראל עם סגולה יתאחדו בשם המיוחד ית' לחלקו ונחלתו. שרק ע"ז התכלית באו כל המצות והעבוד' הקדוש' כולה בכללה: זהו ענין הברכה לו יתב' בכל הברכות והתפלות שפירושו הוא תוספת ורבויה ממש כמשמעו כנ"ל. שזהו רצונו יתב' מטעם כמוס אתו ית'. שנתקן ונייחד על ידי הברכות והתפלות הכחות והעולמות העליונים. שיהו מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושת אור עליון. ולהמשיך ולהוסיף בהם קדושת האור ורב ברכות מעצמותו יתב' המתחבר אליהם ומתפשט בתוכם וממילא יושפע זה התוספת ברכה והקדושה גם על עם סגולה שגרמו וסבבו לכל הכבוד הזה. וזה שאמר ר' ישמעאל כשביקש הוא ית' מאתו ישמעאל בני ברכני. יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך כו' ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין. וע' ז"ח רות ס"ז ב' ר"נ פתח ואכלת גו' וברכת את ה' אלהיך גו'. ואר"י גדול כח ברכת המזון שמוסיף כח ברכה בפמליא של מעלה: ולכן אמרו רז"ל (בר"פ כיצד מברכין) ובז"ח שם כל האוכל ואינו מברך נקרא גזלן שנאמר גזל אביו ואמו גו'. ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא כו'. כי הוא גזלן ומונע מהעולמות שפעת הברכה והקדושה שהיה צריך להשפיע בהם ע"י ברכתו. וכן כל המקראות ברכי נפשי את ה'. ברוך אתה ה' אלהי ישראל גו'. וכל כיוצא בו הכל הוא ע"ז הענין. ומצד רצונו ית' להתחבר אל הבריאה. ע"ז נאמר העבודה צורך גבוה:

